

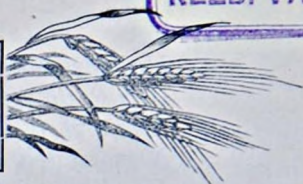

ՔԵՐՈՎՔԷ ՊՍՏՎԱՆԵԱՆ

Pátkanián Kherovpe.

Mámigonián Vártán dala.

— Pátkánián Rafael költeménye. —

*Hallgassunk most is? midőn ellenség
Halált osztó fegyverrel ostromol,
Nem hallja ő a fájdalom szavát,
Nemes érzés szívébe' nem honol.
Testvéreink! mondjátok mit tegyünk?
Hallgassunk most is?*

*Hallgassunk most is? midőn ellenség
Ármányos utakon hazánkra tört —
Rabolva kardot, nyelvet, koronát —
Thorgom-Hájk tronját dülja szerteszét,
Porig alázza fényes hír-nerét.
Hallgassunk most is?*

*Hallgassunk most is? midőn ellenség
Szíve kegyetlen dűhbe' kéjeleg, —
Vasából kardjaink- s kapáinknak
Lánczot kovácsol, oh jaj! mi nekünk,
Mindnyájan síró foglyokká leszünk!
Hallgassunk most is?*

*Hallgassunk most is? midőn ellenség
Kinyújtja zsarnok, részthozó kezét,
S mellünknek szegzi éles fegyverét;
Szemünkéből sajtól zápor-könnyeket,
Az Eufratba sírjük vesztünket?
Hallgassunk most is?*

Hallgassunk most is? midőn ellenség
Önhitt dolyfének már határa sincs;
Megfoszt hazánktól, s üldöz szüntelen,
Nem tiszteli a jognak szent szavát,
Hazátlanná teszi a hon' fiát.

Hallgassunk most is?

Hallgassunk most is? midőn ellenség
Kevésnek tartja a mit áldozánk, —
Reánk uszítja vér-szomjas hadát,
Hogy szélylyel tépje létünk fonalát, —
Közleg Örményhon vége; mit tegyünk?

Hallgassunk most is?

Hallgassunk most is? midőn ellenség
Nagy és dicső multunkat megveti, —
Farkast tesz, bárány-mezbe fönökül
Ki templomunkat tőlünk elveszi, —
Nincs Istenházunk, hol imádkozunk?

Hallgassunk most is?

Hallgassunk most is? mit szól a világ?
Ha helyettünk romok beszélnek; —
Az örmény nép ily sorsot érdemel!
Csak azt fogják egykor beszélni el;
Nem ismerjük e hős nép tetteit!?

Meddig hallgassunk?

Hallgasson az, — ki néma-nyomorék,
Vagy idegen jármat ki túrni kész,
De a ki büszke szívvvel áldva van:
Hon' ellenére bátran rárohan,
Hogy dicsőség kövesse a halált, —

És úgy hallgassunk.

Simay Gergely.

Pátkánián Kherovpe.

Ez az európai hírnagy tudós, ki Pátkánián Ráfáelnek (Kámár Kháthibá), a most elhalt nagy örmény költőnek unokatestvére volt — Kaukasia, Stavropol városában született 1833. május 7-én.

Moszkvában befejezte a Lázárev-féle akadémiát; innen a dorpati egyetemre ment, hol theológiát hallgatott; e tanfolyam befejezése után Szent-Pétervárott a paedagogeum növendékei közé iratkozott; 1856-ban került ki a tanodából.

1858-ban a szt-pétervári egyetemhez tanárnak nevezték ki; két tanszéket töltött be; tanította az örmény nyelvet és Kelet történelmét. Harmincz évig tanárkodott, mely idő alatt több munkát adott közre örmény, franczia és orosz nyelven. Becses dolgozatai a nyelvtudomány, történelem, Kelet-isme és irodalom körébe vágnak.

A tudós nyelvész és történetíró híre hamar elterjedt Európában is úgy, hogy a berlini, párisi, londoni és más akadémiák egymásután választották meg tagjukká.

Boldogult 1889. ápril 14-én 56 éves korában hunyt el. Ha a Gondviselés hosszabbra nyujtotta volna e megbecsülhetlen életet, úgy Pátkánián — ki az orientalismus terén első tekintélynek tartatott — még igen sok szolgálatot tett volna a tudomány érdekében. Hosszas betegség fogyasztotta testi erejét, míg végre a kérlelhetlen halál kiragadta őt a hirneves tudósok köréből...

Sz. K.

Ó lennék . . . .

— *Hovhánnszián szerelmi dalaiból.* —

Ó lennék bár kristály patak
Virág-himes mező ölén:
A harmat lenge fátyolát
Naponta rád boritnám én.

Vagy lennék büszke tölgy-sudár:
Ágaknak zöld lomb-sátora
A délnek égető hevén
Reád hűs árnyat ontana.

Ó lennék méla fényű hold:
A nap ha nyugovóra szállt
Számodra fűzném egybe én
A legszebb égi koronát.

Vagy lennék zengő csalogány:
Kisded szobádnak ablakán
Csuttognék édes-bús danát
Csillag-sugáros éjszakán.

S a dalnak ringó szárnyain
— Ó milyen kéjes gondolat! —
Elszenderülve boldogan
Álmodnál csöndes álmokat. . . .

Molnár Antal.

Karácsonyi történet.

— Novella. —

Tíz óra volt. A hideg fuvallat megfagyasztotta az egész földet; hó fődte be a hegyet és völgyet; az erdők élettelenek. Csak az Olámur-hegy csúcsán diszelgő örökzöld fák tekintettek megvetéssel éktelen társaikra, melyeket az évszak fosztott meg diszeiktől.

A kék égbolt, melyen számtalan csillag ragyog — tiszta; az angyalok mosták ki azt mára oly tisztára és gyujtottak azon az Üdvözítő születésének tiszteletére oly sok fényes lámpást.

B. helység is tiszta; minden egyes lakás olyan, mint egy pohár. Minden háznál csendesség. De megkondul a harang, melynek csengő szava éjféli misére hívja a buzgó sokaságot. Csak a betegek maradnak honn; nagyja-apraja siet a templomba. A csendes utcák megnépesültek: tömegként halad a nép. Annyian vannak abban az utcában, mely a szentegyházhoz vezet, hogy a szomszéd helységből jött kocsi, habár mindkét lámpása égett, lépésben sem haladhatott előre; azért leszállott a kocsis és kinyitotta a zárt kocsi ajtaját. Egy bundába takarózott férfiú lépett ki abból, ki hátrahagyván kocsiját a szentegyházba sietett.

*

Alig két éve, hogy összekeltek, alig két éve, hogy a pap e szentegyházban áldotta meg frigyöket... és ők oly boldogok voltak. Karácsony éjszakáján látta a férfi Árá első ízben Nuártot, épen midőn ez a templomból haza ment; a téli sötét éjszakán csodálatos módon fénylett a leány szüzi arcza. Csinosan volt öltözve; édes tekintetével egészen lebilincselte az ifjút, ki a templomból kijövő sokaságból senkit sem látott, csak ezt a szép fiatal leányt. Árának, ki folyton a csodaszép leány nyomában volt, úgy tetszett, mintha sötét lenne az egész világ és csak ez a gyönyörű teremtés vetne fényt mind a négy irány felé. A csillagok nem ragyogtak úgy, mint ennek szemei; ezektől kölcsönzött a hold is fény sugárt. Nuárt már hazaérkezett, rég átlépte háza küszöbét is; de az ifjú azért még mind

ott áll, mert azt hiszi, hogy látja őt és hallja kecses kis lábai járását.

És tudják, hogy miként élt Árá ezen ideig? Szülők és támasz nélkül, saját akaratát tekintette törvénynek és tetszését kötelességnek; gondtalan, gazdag lévén azt tette, a mit kénye-kedve parancsolt. Habár nem egykét jó tulajdonsággal volt megáldva, mégis a védtelen állapot és a rossz társak kissé megrontották; nem volt barátja a nemesebb érzelmeknek; a házasságot csupán cserekereskedésnek tekintette.

Néha el-elment B. helységbe is, hol gyermekéveit töltötte; itt lakott anyúl bátyja, kitől ő szép örökséget remélt. Ide jött karácsony szombatján is — és véletlenül meglátta Nuártot. A mint az áprilisi nap sugarai hamar felolvasztják a hócsomókat, úgy lágyította meg e leány tekintete az ifjú megkövesült szívét. Azon éjjel elkísérte, másnap csak vele álmodott, mert csak őt óhajtotta látni; végre elhatározta, hogy nőül veszi.

Nuárt jól nevelt leány volt, keblében gyöngéd érzések honoltak; költői lelke volt, szerette a szépet és jót. Mindig költői házasságról álmadozott; azért, midőn Árá kezét megkérte, nagy örömet érzett, mert úgy gondolkodott, hogy ez őt csak is személyes tulajdonságaiért veszi nőül és nem vagyonaért; hisz gazdagsága nem volt, csak öreg atyjával élt szerény házukban.

Házasságuk első napjai alatt igen boldogok voltak; ugy tetszett nekik, mintha más világban élnének, hol állandóan kellemes illat terjed, hol az emberek fényesek, hol aranygyümölcs terem, hol lábaik nem érik a földet, hanem csak a levegőben lebegnek; minden szó, mit kiejtenek, minden hang, mit hallanak: csak ének, zene; a zefir, mely őket környezte, csak dallamokat és mennyei lantok visszhangjait hozza feléjük. Az utcán jártuk alatt mindenki felé mosolyogtak. Azt hitték, hogy a nyomor végleg elköltözött e világról és csak boldogság lakozik minden háznál.

De fájdalom! a siralom ezen völgyében, hol mi sem állandó, e két ifjú lény boldogsága sem volt tartós. Esküvőjük óta alig telt volt el öt hónap és Árá állhatatlan természetű meg nem elégedett a családi élet örömeivel.

Nuárt iránt érzett forró szerelme hűledezni és annak lebilincselő szépsége közönségesnek kezdett előtte látszani; és a két lélek számára teremtett világ szűk volt az ő szívének. A két természet nem egyezett; Árá mulatni szerető, nem elég komoly, léha férfiú volt; ellenben a derült kedélyű okos Nuárt fenkölt gondolkodással birt; ez nem kedvelte a tréfás fecsegéseket és hiábavaló elbeszéléseket, a melyekért lelkesedett férje; viszont mindaz, mit a nő szeretett, a férjnek nehezeére esett. Egy dal, könyv, vagy valamely beszéd tárgy elég volt arra, hogy egyenetlenség álljon be közöttök.

Habár az ifjú nő mindent elkövetett, hogy kiegyenlítvén az ellentéteket megengesztelje azt, de mind hiában; mert a férj lassan-lassan hozzákezdett azon életmódhoz, mit nőtelen állapotában folytatott; régi élvezeteihez nyult; az idő nagy részét a kártya-asztal mellett ölte el és Nuárt fájó szívvvel vette észre, hogy néha-néha nagy összegeket veszít. A szerencsétlen asszony egy részről igyekezett férjének szívében a szeretetet, mely már-már elaludt, feléleszteni, másrésztől édes szemrehányással tett kísérletet meggyőzni őt arról, hogy ez az élet, mit most folytat, nem csak gyöngé testszervezetére nézve ártalmas, de vagyónára is káros. De Ára ügyet sem vetett annak sem kérlelő czirogatásaira, sem tanácsolásaira, sem kéréseire; sőt ennek édelgégei szívet mindig megkeserítették és nagyon boszantották. Mindig ellenkezett avval, a mit neje mondott és hallani nem akarta szavát, azt a szót, mely egykor kellemebb volt a madarak csengő hangjánál is. Nemcsak nem szerette nejét többé, de keresett alkalmat arra, hogy tőle állandóan eltávozzék.

Alig másfél éves házások voltak és a dolgok oda fejlődtek, hogy Nuárt kénytelen volt otthagyni férje házát, ott a szeretett tárgyakat és szíve töredékeit — és atyjához menni lakozni. Szegény asszony! mennyi keserű könnyet hullatott itt, mennyit siránkozott elvesztett álmai után és mennyi fájdalmat érzett azért, hogy férjétől távol él; mert Nuárt egyike volt azon asszonyoknak, kiknek szívében a határtalan szeretet kincsei tanyáznak, és kik férjeiket, ezek minden fogatkozásai daczára is szeretik. Csak egy vigasz-

talása, csak egy világos reménye volt az ifjú asszonynak: gondolta hogy, hátha a kis angyalka — kinek nemsokára életet fog adni — születése változtatni fog a helyzeten.

Árá egészen kicsapongó lett, gyakran egész éjszakákat töltött a játékasztal mellett; mértéket nem tartott az életben; ezért barátjai sajnálkoztak is rajta. Egészsége megrendült, sok nyugtalanságot érzett, miket igyekezett az élvek közt elfelejteni. Hat-hét hónap telt el azóta, hogy nejétől elváltan élt; nagy ritkán elment B. helységben levő házához is, hogy ott kissé kipihenjen. Deczember 24-én estve is kártyázott; véres verejtéket izzadott bosszúságában, a szerencse most se kedvezett neki: sokat vesztett; azért mérgesen kijött és csak ennyit szólott kocsisának: »Hajts B.-be házunkhoz.«

Midőn kocsija B. helység azon utcájába érkezett, mely a Szűz-Anya templomához vezetett — Árá egészen ki volt merülve; szíve kétségbe esve, elméje felháboródva: nagy nyughatatlanságot érzett. Beteg volt, de nem akarta ezt magával elhitetni. Lelki szemeivel még most is látta az asztalt és társait; a büzhödő lég, mit ott szivott be, még most is reszelte torkát; szemei égtek... Azért, midőn a szentegyházutczában leszállott kocsijából, a falusi tiszta levegő igen jó hatást gyakorolt reája.

Harangoztak éjfélti misére; az énekes gyermekek angyali hangja kihallszott a templomból. Árá önkénytelenül közeledett a templomhoz, melynek szomszédságában volt háza. Az ifjú látván azt, hogy miként todúl a hívők sokasága a félig nyitott ajtón — megemlékezett, hogy mily sok ízben ment be azon, karácsony éjszakáján apjával... és a karácsony akkor mily nagy örömet okozott neki — és elméje gyermeki emlékekkel megtelve ösztönszerűleg bement a templomba.

Igen szépen volt az egész templom felékesítve, a mécsesek sok fényt löveltek, az ezüst lámpák titokzatos világot szórtak, a szentély virágokkal és aranyozott könyvekkel volt diszitve; a füstölőből, mit a pap kezében tartott, kellemes illat terült. A térdenállva imádkozó nép ájtatos fohászait a töményfüst felemelé az Üdvözítő lábaihoz. Árá attól a perctől, hogy a szentegyház küszöbét átlépte, bá-

mulatos nyugodtságod érzett egész valójában. E szent hely, ezen ájtatoskodó nép, a lélekemelő szép egyházi énekek mind jó hatást gyakoroltak reá. Elméje, mely a mély titokkal foglalkozott, kezdett lassanként lecsendesedni. Tamás apostol képéhez közel ott foglalt helyet, hol apja szokott ülni. És lelki szeme azonnal meglátta szellemét ezen őszbeborult jó aggnak, ki fejét majdnem földig lehajtva gyakran imádkozott itt; és megemlékezett ennek egyetlen fia iránt tanusított határtalan szeretetéről; de eszébe jutott az a nap is, midőn gyászba öltözött férfiak atyja holttestét épen e templomba hozták, hol ő fájdalmas könnyeket hullatott a kipótolhatlan veszteség miatt. Végre emlékei sora azon naphoz vezette, midőn épen e szentegyházban az Ur oltára előtt állott gyönyörű szép menyasszonyával, kinek homlokát narancs-virág díszítette. Oh mily boldog volt e nap! Mily erősen dobogott akkor szerető szive! Mily menyeyei boldogság ringatta akkor lelkét! És most — fájdalom — mindez mily távol van tőle, mily távol az a szép asszony!

— — — — —
 És a kántorok édesdeden énekelték:

*խորհուրդ մեծ եւ սքանչելի
 որ յայսմ ատոր յայտնեցաւ,
 շողիւք երգեն ընդ նրեշուակս,
 Տան աւետիս աշխարհի,
 ծնաւ նոր արքայ
 Ի Բեթլէմ քաղաքի,
 որդիք մարդկան օրհնեցիք
 Տի վասն մեր մարմնացաւ.
 Անբաւելին երկնի եւ երկրի
 Ի իսմծարուրս պատեցաւ:*

Chorhurt mjédz jév szkháncshéli
 Vor hájszun ávur hájdnéczháv;
 Hovivkh jérken ént hrésdąsz,
 Dán ávedisz áschárho,
 Dzênáv nor árkhá
 I Pétlehem khághákhı,
 Vértikh mártgán orhnéczhekh
 Zi vászên mjér mármnáczháv
 Ánpávélın jérgni jév jergri
 I chánczárursz bádéczháv. *)

És az oltáron ott fénylett a Szűz-Anya képe, ki ölében tartotta a dicsfény övezte kis Jézust, ki a világra jött, hogy megváltsa a világot. A mint Árá e szép képet nézte, hirtelen azt a kérdést intézte önmagához: »Vajjon nem született meg az én gyermekem is? — És én még nem látam azt; nem, mert anyja és a gyermek ki vannak zárva

*) A míg a főpap az éjtéli mise kezdete előtt az oltárokat sorban füstöli, a kántorok a néppel együtt e szép szövegű és fonséges dallamú sárágánt éneklik: „Nagy és csodálatos titok nyilvánodott ma. A nyájörök az angyalokkal együtt énekelnek és mondják a világ üdvözlét: (mert) új király született Betlehem városában. Ember-fiak áldjátok, mert érettünk testesült meg. Az ég és föld Véghetetlenje pólyákba van takarva“... .

szivemből. És miért? Miféle vétket követtek el azok? Mit hibázott ellenem ez az ártatlan kis lény? Mit cselekedett az ifjú asszony? Talán nem elég szép? Nem szeretetreméltó? Nem volt benne semmi türehetlen, hanem csak én nem tudtam vele élni! Aztán mi lesz belőlem, ha a betegség erőt vesz rajtam? Ha megfogyatkozott gazdagságommal nem leszek képes csak ideig-óráig tartó barátokra sem szert tenni? Hol fogok keresni vigasztalást? Kinek ölében fogom fáradt fejemet pihentetni? Ki oszlatja el lelkem fájaldalmait? Ki lesz védő angyalom? — Senki; mert önön kezemmel tettem tönkre paradicsomomat!« Erre szive elszórált, fülei zugni kezdettek, arczáról pedig nagy verejtékcseppek gurultak le.

Már virradt, midőn Árá a domb szélén épült csinos ház ajtaján kopogtatott. Vén szolgáló nyitott ajtót, ki annak láttára elkiáltotta magát; ez a váratlan örömnök volt hangja. Árá szótlanul ment be, levetette felöltőjét és követte a szolgálót, ki felvezette őt; midőn a második emeleten voltak, ajtót nyitott, azután helyet adva Árának, eltávozott. Itt ebben a tiszta, kis szobában, csinos ágyában egy ifjú asszony feküdt, homlokán kuszált hajfürtök, szép arczán a szomorúság kinyomata, — mellette vékony lepellel beborított bölcsőben egy gyönyörű gyermek, kinek ajkai mosolyra nyíltak, mint a tavaszi rózsza kelyhe. Árá az ajtó küszöbén állott; kezét szívére tette, hogy csendesítse le ennek veréseit, melyek szétzuzással fenyegették mellét. Az ajtó csikorgásra kinyitotta szemeit az ifjú asszony és meglátván Árát — mintha álmában kedves látományt látott volna — mosolygani kezdett és karjait feléje terjesztette. Az ifjú egy ugrással ott termett:

— Nuárt.

— Árá.

És a két házastárs gyermekök bölcsőjére borulva sokáig maradt átölelkezve. Örömkönnyek folytak szemeikből, melyek mint drágagyöngyök rejtöztek el az asszony arany színű és a férfiú fekete hajfürtjei közé . . . .

Az »Árevelk« után eredeti örményből.

Szongott Kristóf.

Világosító Szt-Gergely napján.

— Befejező közlemény. —

V.

Alig tünt fel Palaestinában a világ világossága: Krisztus, és már Ararát magasairól visszazugárzott fénye. Alig tünt fel Jeruzsálem falai közt az igaz Isten ismerete: Krisztus evangéliuma, és Örményországot és királyát készen tanálta annak elfogadására.

Krisztus csoda-tetteinek első hírére, valósulva látta Krisztusban Ábágár a Mesiásról tett jövendöléseket, igazolva a világ Megváltója jöveteléről általánosan táplált reményeket és eszméket. Első volt a föld fejedelmei közt, ki Krisztushoz követséget intézett, maga és népe nevében az emberré lett egek nagy Királyának hűségi hódolatát bemutatva; s viszont első és egyetlen volt a föld uralkodói közt, ki az Üdvözítő levelével megtisztelt; melyben boldognak nevezi Ábágárt, mivel hitt ő benne, ámbár nem látta, irván: »Boldog vagy Ábágár, mert noha nem láttál engem, hittél mégis én bennem; mert irva van rólam: hogy a kik nem látnak hinni fognak én bennem.«

Bámuljuk itt tisztelt hallgatók! Istennek megvizsgálhatatlan mélységes ítéletét. Izrael fiai, a zsidók voltak Istennek választott népe; nekik volt megígérve, hogy kebeléből, névszerint Juda nemzetségéből fog születni a világ Megváltója. Lefolytak volt a Dániel proféta által meghatározott évek, eljött az idő teljessége, melyben a haldokló Jákob patriarkhának jövendölése szerint elvétetett a királyi pálcza a Juda kezéből, mert a nem zsidó származású Herodes ült a trónon, midőn eljött az, a ki küldendő vala.

A zsidók azt jól tudták, mert midőn a Jeruzsálembé érkezett bölcs királyok Herodestól kérdeznék: »Hol van a ki született: a zsidók királya, mert mi láttuk keleten az ő csillagát és jöttünk imádni őt!« A zsidó főpapok és irástudók, kiket az ezen hirre megrémült Herodes egybehívott, a szentkönyvek nyomán, egyértelemben ekkép felelének: »Bethlehem Krisztus születésének helye.« — Az Üd-

vözitőnek fellépése, tanítása, csodatettei, jövendölései oly szembeszökő bizonyosságai voltak az ő Istenségének, hogy a zsidóknak valójában be kellett szemöket szándékosan hunyni, hogy látván ne lássanak. — Miért a Megváltó keserű panaszra fakad a zsidóknak ezen szándékos vaksága felett: »Ha nem láttak volna — mond — engem és nem míveltem volna a csudákat, miket soha senki sem mívelt, bűnök nem volna; most láttak és megvetettek engemet és azt, a ki engem küldött: az Atyát! Azért véghetetlen jól esett Jézus emberek szeretetétől lángoló érzékeny szívének, hogy a midőn övéi, kikhez főképp jött, és kik között lakozott, nem ismerték el a látogatás idejét, s látva őt, látni és elfogadni nem akarták: akkor egy távollévő országnak hatalmas királya és népe, nem látván őt — hiszen ő benne; menhelyet és oltalmat ajánl neki, élete ellen törő saját nemzetebeli ellenségei ellen, és ép azért, hogy noha nem látta őt — hitt ő benne: boldognak nevezi Jézus Ábágárt!

Ugyanazon okból boldognak mond Jézus minden ő benne hívőt, midőn a kételkedő Tamáshoz ekkép szól: »Boldog vagy Tamás, mivel láttál és hittél; de sőt boldogok azok, a kik nem láttak és hisznek!«

Ime érdemes hallgatók! mily nagy érdeme van Isten előtt a feltétlen hítnek, ha Istenét és Isten szavára hiszszük, mit szemünkkel nem látunk, mit véges elménkel meg nem foghatunk! Mert a mit én szemeimmel látok és kezemmel tapogathatok: azt nem szükség hinnem, azt én tudom, hogy létezik és ebben nincs érdem! Kérjük Istent, hogy a hit-ajándékát, melylyel első keresztyény királyunkat megajándékozta, és a mely mindazon viszonytagságok között, melyekben nemzetünk azóta forgott, mind máig fenmaradt: jövőre se vonja el tőlünk, hanem maradjon meg nemzetünkben örökre és teremje a hitnek méltó gyümölcseit!

A Megváltó, mint láttuk, nemzetünk első keresztyény királyát egy saját készítményű arczképével ajándékozta meg. Maga helyén pedig szent Bertalan apostolról mondtam, hogy Örményországnak Sziunikh nevű tartományában számokat megkeresztelvén templomot épített és abba a bol-

dogságos Szűz képét helyeztette, mely az örményektől századok mulva is nagy tiszteletben tartatott, és bucsújárások helye volt. Az örmény egyházban e szerint, az Üdvözítő arcképe és annak tisztelete magától a Megváltótól származott. A szent Anyának képe és tisztelete szent Bertalan apostoltól vette kezdetét. Ennél régibb és hitelesebb emlékeket a szent kép tiszteletéről alig mutathat fel a katolika egyház.

Azért, midőn a IX. században a byzanti görög császárok célba vették a szent képek kiirtását, az összes katolika egyház a szent kép védelme mellett felkelvén — Örményországra — Krisztus arcképének az örmények és egyéb keleti keresztények által történt tiszteletére utalt.

Oly mélyen gyökerezett és általános volt az örményeknél a kereszténység legkorábbi századaitól kezdve minden időben az Isten anyjának, a többi szenteknek és képeiknek tisztelete, hogy — jóllehet — a századok folytán köztük is különbféle tévtanok és szakadások támadtak, mindazáltal a katolika hitnek, a szentek és képeik s ereklyéiknek tiszteletére vonatkozó ágazata kétségbe általuk soha sem vonatott. Egyházuk ezen ősrégi hagyományai iránti tisztelet és ragaszkodás okozta, hogy a XVII. század hitújítóitól, kik a szentek és képeik tiszteletét elvetették, borzadással fordultak el az örmények minden időben és fordulnak mind maig; habár a protestans angol és amerikai térítő-társulatok mindent elkövetnek Keleten, hogy az örményeket egyházuknak megnyerjék.

Voltak az örményeknek Krisztust, az ő szűz Anyját és a szenteket ábrázoló szobraik, voltak domborműveik, voltak festményeik; virágzott náluk a szépművészet ezen ágának minden neme, szintugy mint a nyugat-római latin egyházban; ellentétben a hozzájuk geographiai fekvésénél fogva és más tekintetekben is közelebb álló görög egyházzal, mely a szobrokat és domborműveket egyházából kitiltva, csupán a festményeket tartotta meg.

Ezen egyház, jóllehet kezdetben több századokon keresztül egyesülve volt a nagy római és görög katolika egyházzal, mindazáltal földterületi helyzeténél és politikai viszonyainál fogva, Ázsiában, a kereszténység keleti határ-

szélén, előbb pogány — tűzimádó — utóbb a Mahomed tévedésére tért népektől környezve, ön- és vallás-védelmi szakadatlan harczok által elfoglalva, az említett egyházaktól elszigetelten, önállólag képezte ki magát. A keresztény hitigazságokat, melyek a tévtanok hirdetői által a XVII. században megtámadtattak, eredeti épségökben kebelében állandóul megőrizte és vallotta minden időben; éppen ebben rejlik a katholika hitnek fő erőssége, hogy Keleten népek, kiket Nyugat keresztény népeitől világrészek és tengerek választanak el; kik nyelvre, szokásokra, erkölcsökre és szertartásokra egymástól és Nyugat-Európa népeitől különböznek és a kikről ép azért és azon féltékenységnél fogva, melylyel ősi hagyományaik és szokásaikhoz ragaszkodnak és a nemzeti gyűlölségnél fogva, melylyel gyakran egymás iránt viseltetnek — fel nem tehetni, hogy valamely hitigazságot egymástól elfogadtak volna, vagy ha elfogadtak, annak nyoma ne lenne a történetekben. Mindazáltal mégis valamennyien a kereszténység kezdete óta, a külszertartások minden különbsége mellett, ugyanazon hitet vallják; bizonyosságára annak, hogy azt nem az utóbbi időkben egymástól, hanem valamennyien ugyanazon egy s eredeti kútfőből: Krisztustól és az apostoloktól vették.

A keleti egyházak mindmégannyi rendithetlen oszlopai a katholika religiónak; úgy, hogy a katholika religiót legerősebb támaszaitól fosztaná meg, ki a keleti egyházakat bár mi okból gyengíteni, vagy épen megrontani törekednék. Ugy járna az, mint Sámson járt egykor, ki midőn az épületnek, melyben a nép mulattatására kiállított, oszlopaikat megrendítette: elleneivel együtt önmagát is a romok közé temette!

Ime tisztelt hallgatók! egy nevezetes időszakot rajzoltam le mai beszédemben, nemzetünk vallási életéből, egy háromszázados időszakot, a kereszténység három első századából; és ime! a szent hajdan ezen ősrégi századaiból mily drága emlékeket tud egyházi történelmünk felmutatni! Emlékeket, milyenekkel ily régi időkből egy keresztény nép sem dicsekedhetik; melyek tisztelettel töltenek el egyházunk történelmi irodalma és vallási emlékei iránt minden tudós egyházi történetbuvárt és buzgó keresztényt.

A szent emlékek, melyekről szólottam, tisztelet tárgyai ugyan minden keresztény katolikus népeknek; minket azonban, kik a nemzetnek, melynek kebelében keletkeztek és fentartattak, tagjai vagyunk, közelebbről érdekelnek; és ép azért szükségesnek tartottam azokat veletek megismertetni, hogy bennetek a tiszteletet ezen szent emlékek, s általában nemzetünk és egyházunknak a mult idökből fenmaradt emlékei és intézményei iránt felébresszem; mert jól tudom én azt, hogy a nemzedék, mely multjáról lemond és azt megtagadja, hasonló az emlékező tehetségét vesztett emberhez, ki öntudatát is kezdi veszteni, és magát többé tájékozni nem tudván, az élet köréről leszorúl. Kiben pedig a multnak emléke tökéletesen kihalt, az elaljasodik, elvadul. Az állatiság küszöbén álló ámerikai és újhollandi öslakosok, a multból csak egy átvilágító sugárral sem bírnak. Tiszteljük tehát és méltányoljuk egyházunkat, és annak az ös hajdankorból fenmaradt emlékeit, szertartásait és intézményeit.

Midön a vizözön szüntével, a Noé bárkája Örményszág Ararát hegyén megállapodott, Noé egy galambot bocsátott ki, mely — zöld olaját hozva szájában — nem sokára visszatért. A zöld olajág azóta a föld minden népeitől a béke jelvényeül tekintetik. Noé erre kiszállott a bárkából és áldozatot mutatott be az Istennek. Tetszett Istennek Noé áldozata, megáldotta és megígérte neki: hogy az emberi-nemet büneiért vizözönnel büntetni és elveszteni többé nem fogja; hanem fentartotta magának jövőre is, hogy az emberi nem sorsát végrendeltesére vezetni és mint apa gyermekeit büntetni és ostorozni fogja, valahányszor a bűn által felforgatott erkölcsi rendnek helyreállítása azt kívánni fogja. Gyakorolta is Isten ezen főuraságát és hatalmát minden időben, egyeseken úgy, mint egész népeken. Számtalan példakkal tudnám ezt bebizonyítani a szentirásból úgy, mint a világtörténetből.

Világtörténet: világítélet. Isten megmutatta minden időben, hogy ő a seregeknek Ura, Istene; s a dolgok a földön nem az emberek gyarló számításai, hanem Istennek, a népek életében és a világ eseményekben nyilatkozó bölcs gondviselésének tervei szerint történnek. A harczosfelek

csupán eszközök Isten kezében, és sem egyiké, sem másiké, hanem — végeredményben — Istené a győzelem. Mert övé az ország, hatalom és dicsőség!

Tisztelt hallgatók! megsokasodtak a világ bünei, az emberek fiai elhagyták Urokat: Istenöket, s kiki szívének vágyai, szívének bálványai után indult; elharapódzott az erkölcsi romlottság, feslettség, hitetlenség, Isten káromlás. Isten felemelte büntető karját, fejünk felett csüng kétélű pallosa. Szálljunk magunkba, térjünk Istenhez, kérjük, hogy könyörüljön gyermekein, és haragjának, büneinkkel érdemlett ostorait távoztassa el mi tőlünk, szüntesse meg a véres harczokat; küldje le a béke angyalát és ez hozza meg a béke olajágát; adjon békeséget a keresztény fejedelmek és népek között, hogy életünk napjait békeségben tölthessük, s neki szolgálván, e földön lelkünk üdvösségét munkálhassuk. Ámen.

Lukácsi Kristóf hátrahagyott irataiból.

Újabb adatok a mai örmény liráról.

IV.

— Befejező közlemény. —

Azt a költőt, kinek ismertetésével a mai hazafias örmény lira terén tett rövid vizsgálódásainkat be akarjuk fejezni, egyetlen költeménye után ismeri a magyar közönség. E mű azonban érdekesen egészíti ki az örmény lira hangskáláját. Mondhatni egy disszonáns hangot vegyít bele, mely azonban, mint Wagner-operák disszonanciája csak a hatás emelésére szolgál.

Pátkánián mély keserűségében is föl villan olykor — ha pillanatra is — a remény derűje. Sáházizján tud álmodni a szabad örmény hazáról, azonban Eginian csak a végső perczeit élő hazát látja. Álisán Leont mesteri módon tárja föl a régi dicsőséget s a sivár jelent, azonban, mint

a könnyekkel telt szem, elmosódó képeket lát s inkább túlradó érzelmeit önti ki; Eginian a szemléltető leírások művésze. Bár mennyire lírai kedély is, érzelmeinek közepette biztos rajzokat állít elénk, színgazdag képekben ecseteli a pusztuló Örményországot. »Luszineán Leó« című nagyszabású költeményének méltatása szerkezet szempontjából nem tartozik szorosabban mostani tanulmányaink körébe, hol főleg az örmény lírában fölmerülő gondolatokra figyelünk. Mindenesetre érdekes, hogy az örmény lírában megjelent az utolsó nemzeti király alakja is, s hogy egyik kiváló költő éppen e nagy nemzeti alakhoz kapcsolva énekl el a szive bánatát és sivár reménytelenségét. Ott, a hol a nemzeti történet legutolsó lánczszeme, a dicsőséges mult legutolsó képviselője nyugszik, a saint-denisi sírboltban lepi meg a költőt a szomorú hangulatok és a multavaló elmerengés varázsa. Az a kölap, mely eltakarja a legutolsó örmény királyt, mely határköve dicső multnak és kietlen jelennek, az érzések egész raját kelti fel a költőben. Képek elevenülnek meg lelkében a mult és a jelen eseményeiből, s az érzelmek és képek sűrű váltakozásai, ha kissé túlterheltté teszik is a művet, mindig eszmei tartalommal bírnak. Ime egy tömör kép szomorú vonásokból összeállitva:

»Elmondottam mostan térden állva:
Az oroszoknak mily kemény a járma;
Szerteszórva — népem ifja-véne
Nem tesz esküt már a hon nevére.

Pusztulóban van az ősi otthon,
Török áll őrt minden harczi ponton,
S kurdszablyától ömlik bár a vére:
Lázadás, ha fegyvert fog kezébe.

Kihalóban szép nemzeti nyelve,
Hazafiság, mult, erény feledve;
Él ugyan egy töredék a honban —
Őrök gyászban, örök siralomban«.

Plasztikus kép, melynek minden vonása mélyen a lélekbe vésődik, melynek minden vonását keserű tapasztalás,

szomorú igazság szolgáltatta. A kegyeletes helyen elmélkedő költő lelke nem hogy vigaszt nyerne, hanem még mélyebben elszomorodik. A rezignációnak bizonyos hangneme rezdül meg a költemény végső soraiban:

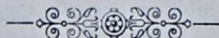
»A nagy tehertől égnek vállaink,
Hej! mert nehéz is az a koldus-ing,
Mit hordozunk, mint lánczra vert rabok, —
Hogy legyünk hazánkban hazátlanok.

Leónk is álmát távol piheni,
Félezred éve zárja Saint-Denis,
S ez is alig nyílik, ha néhakor
Egy-egy örmény hozzá zarándokol.«

E szomorú hangokkal fejezzük be vázlatos szemlényt az újabb örmény líra nevezetesebb termékeiről. Nem mélyedtünk az egyes részletekbe, csupán jelezni akartuk a hatást, mit ránk az egyes művek tettek; vázolni a gondolatot, melyet egyik-másikban megtaláltunk. S mindezt azon reménységben, hogy még Isten kegyelméből lesz módunk behatóbban is vizsgáladnunk ezen előttünk annyira kedves téren.

Befejezésül csupán egy pár szót még! Nem lehet elvitatni, hogy a mai örmény líra s az 50-es, 60-as évek magyar lírai költészete között van valami tárgy- és hangulatbeli közösség. Már e körülmény is érdekessé teszi a magyar közönség előtt az örmény líra szomorú talajban fogamzott, de nem kevésbbé illatos virágait.

Dr. Esztegár László.

Szamosújvári levelek.

IV.

A szegény-segélyezés.

Három különböző eredetű forrásból meríti a mi közönségünk azon eszközöket, melyek segélyével kötelességeit a szükölködők gyámolítása iránt, a maga köré-

ben betölteni törekszik; enyhítve, a mennyiben lehetséges, a szegénység terhét, — megszüntetve, a hol teheti, a környörületet érdemlők anyagi helyzetének nyomorát. E hármas forrás a városi, a társadalmi és a magán-jótekonyság.

A szegény és gazdag anyagi helyzete közti azon kivívó diszharmonia, mely korunk egyik égető kérdése gyanánt a nagyobb városokban mindinkább előtérbe lép, s a megoldást napról napra követelőbben sürgeti, — egyszerű patriarkhalis viszonyaink közt természetesen ismeretlen. Közöttünk jóformán még néposztályokról is alig lehet szó, — annál kevésbbé azok érdekellentéteiből eredhető társadalmi kérdésekről.

Nálunk is vannak ugyan szegények és gazdagok, de mindannyian egymásra utalt, maguk közt rangkülönbséget nem igénylő városi polgárok; s valamint a vagyonság csak viszonylagos, mérsékelt határok között mozog, úgy a szegénység szűkölködése sem sülyedhet az elzülöttség, a nyomor legalsóbb fokára, — a mint azt a nagyvárosok negyedik osztálya oly szívfacsaróan szemlélteti.

Az időnkénti pénzbeli segély, melyben szegényeink, a város által részesítettnek, — s az anyagi támogatás egyéb nemei, minők a betegápolási költségek, tűzifa, tanügyi segélyezések, — támogatva a társadalmi közjótekonyság különböző forrásai által, s végre a magánosok adakozásai együttesen a szegényügy rendezésének oly összeműködő szervezetét képezik, — miszerint egyesült erővel, legalább a jelenlegi népességi viszonyok közt, mindenesetre képesnek mutatkozik e város közönsége a legszegényebb néprétegeknek megélhetőségét addig is, míg az utóbbi időben általánosan megcsökkent kereset-források újabbi lendületet nyernek, az összességben rejlő vagyoni erők, a magán és közjótekonyságnak az érintett tényezők keretében való célirányos felhasználása mellett biztosítani.

A polgárságnak positiv vallási alapon nyugvó hagyományos közszelleme, a mai kor rideg, materialisztikus áramlatának hullámcsapásai közt is megőrzé a becsületes szegénység iránti humanizmus érzelmeit, — s tudatával bir a keresztény irgalmasság cselekedeteire vonatkozó legszentebb köielmeinek; az emberszeretet ama szent törvé-

nyének, melyet a könyvek könyve így fejez ki: »Bizony, bizony, mondom nektek, a mit egynek cselekesztek a szegények közül, azt nekem cselekszitek.« És ismét: »Boldogok az irgalmasok, mert ők irgalmasságot nyernek.»

S valóban ti még a nélkülözések közt is csak vigasztalódtok, városom szegényei, midőn halljátok a nagyvárosok nyomorúltjairól, mily szánandó helyzetben élnek ott ezren és ezren a mi szerencsétlen embertársaink közül.

Oh, tekintsetek csak szét, — így kiált fel egy jeles egyházi szónok, — e nyüzsgő élet zajában, a főváros rejtkehelyeiben, mit fognak látni szemeitek? Hány család éhezik nedves pinczelakásaiban, s beteg gyermekeinek kenyeret sem tud adni többé? Hány szegény bolyong családí tűzhely nélkül rongyosan a hideg éjszakában, s megvonja magát a szögleten, az utcza-csatornában, a piszok és a szenny között . . . . Niincs, nincs, ennek az állapotnak nincs létjoga a földön! Mert szegények mindig lesznek közöttünk, — de nyomorultaknak nem szabad lenni e földön!

Úgy van, szegények mindig lesznek hatezer ember között is, de Szamosújvár szegényei körében a magán és közjótékonyági szervezetnek méltó feladata lesz leküzdeni teljesen a nyomor, az elhagyatott szegénység állapotát.

Egy jótékony, lelkes nőegylet, czélszerű szervezettel, — s nem a szereplési vágy hivalkodása, hanem a közhasznú tevékenység alapján megalkotva, vagyis, a szó legteljesebb értelmében vett »jó szív«-ek áldozatkészsége sokat lendíthet ez irányban, főleg az elhagyott házi szegények ügyén.

Angliában, mint tudjuk, a legnagyobb gazdagság mellett, a legnagyobb szegénység tözsomszédságában, úgy szólván egy fedél alatt lakik. S hogy a nyomasztó inség némileg enyhíttessék, egy női társulat alakult, mely a gazdagok házaiban az ételmaradékot összekeregeti. Naponként megindulnak e »levesosztó nénikék,« s egyszerű szerzetes öltönyükben házról házra járnak. Az összekoldult ételeket zárdájokba viszik, s ott a reájuk várakozó szegények közt kiosztják.

Sokszor csekély eszközökkel nagy célok valósíthatók, — s úgy hiszem városunkban is vannak családok, melyeknek asztalmorzsái egy-egy gyámoltalan szegényt (nagyobbszerű önmegterhelés nélkül), a nélkülözések egy részétől megmenthetik. Természetes, hogy a szervezett társulati tevékenység ily téren is többet tehet, — a könyörületet érdemlő szegényeknek pénz, ruhanemű, tüzelő anyag, élelmezés, s egyéb házi szükségletekkel való rendszeres ellátása által.

Árvaházunk és szegény-ápoló intézetünkről most nem akarok bővebben szólni; ezek a maguk működési körében mindenesetre a közjólét nem csekély előmozdítására szolgálnak. Azonkívül úgy a város közönsége hivatalosan, mint nemeskeblű országgyűlési képviselőnk s nem egy áldozatkész polgártársunk magán úton szintén előmozdítják a városi szegények fölsegelésének ügyét! Czikkünk azonban sem a szükölködők illető patronusainak erkölcsi érdeméből hiú dicsérgetés által mintegy levonni, — sem a szegény kérdés fölvetése, az adakozásra buzdítás által e város társadalmát mintegy a részvétlenség színében feltüntetni nem akarhatja; a mint hogy csakúgyan a legnagyobb igaztalanságot követnének el, ha erre vállalkoznánk.

Százezernél tudvalevőleg több lap van a föld kerekén, de hánynak van mégis komoly és őszinte törekvése a közjólét, a szellemi, vagy épen a hit erkölcsi tökéletesedés érdekeinek előbbre vitele felé.

E lapoknak azonban méltóbb rendeltetése és hivatása levén, — éreznie kell azon mondás igazságát, miszerint »egy csepp szeretet többet ér az eszmék oceánjánál.« Éreznie kell, hogy a mit a maga körében az anyagi, szellemi és vallás erkölcsi haladás előmozdítására, szerény eszközeihez képest megtehet, megtenni el nem mulaszthatja! Ebből indult ki a szegényügy helyi szervezetének emez élénkebb hangon tartott fejtegetése, — melynek alapeszméje; — a localpatriotizmus szelleme által is sugalmaztatott; úgy levén meggyőződve, hogyha mindenki a maga szerény körében buzgón telyesíti hivatását, — az egész polgárzat felvirágzása inkább megvalósítható, mint a kozmopolitizmus nagyratörő tervei által, mely többnyire sokat markol, keveset fog. Lapunk meg lehet elégedve, ha

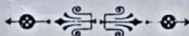
azon kiseded körben, melyre szellemi hatása kiterjed, a hit és kultúra, az igazság és emberszeretet nemesebb eszméit terjesztheti, s helylyel-közzel tán érvényre is juttathatja.

Azért tehát legyen megengedve városunk szegényei érdekében nyíltan hangoztatni e jelszót: »Adjatok, adjatok, a mit Isten adott!« — mert szegények mindig lesznek köztetek, de nyomorultaknak nem szabad lenni e földön...

Fölteszem e lapok áldozatkész szerkesztőjének ügybuzgóságáról, hogy igazán sokoldalú elfoglaltatásai közt is magára vállalja a firadságot, mit a társadalmi szegénysegélyezés céljára közönségünk köréből befolyó adományoknak kiosztás végett a polgármesteri hivatalhoz leendő átszolgáltatása, — s azo nak időnként e folyóirat borítékán, a helyi hiradóban leendő kimutatása igényel. Ily módon, egyesült erővel, — úgy hiszem sok könny lesz letörülhető!

Nincs ezúttal több mondanivalóm, — de legyen szabad az állandó hírlapi gyűjtést itt tényleg is megkezdenem, az ide csatolt szerény öt forinttal.*)

S.

Nyilatkozatok a magyar Choreneiről.

Jelen alkalommal két levelet és két lapnyilatkozatot teszünk közzé:

I.

Nagyon tisztelt tanár és szerkesztő ur!

Gyöngéd figyelmét, melyet irányomban legújabbán azzal tanusított, hogy részemre megküldeni szives volt

---

*) Megkaptuk, s a polgármesteri hivatalnak átszolgáltattuk. Szerkesztőségünk a városi szegények javára befolyó készpénz-adományokat jövőre is készséggel elfogadja; azokat kiosztás végett az említett hivatalhoz elismervény mellett beszolgáltatja, s az illető adakozók neveit, adományaik megjelölésével, havonként lapunk borítékán a »Szamosújvári Hiradó« című rovatban közzéteendi. Egyúttal felhasználjuk az alkalmat, hogy teljes hozzájárulásunkat fejezzük ki az üdvös célú mozgalomnak e cikkben foglalt kezdeményezéséhez!

Szerk.

Chorenei Mózesnek, Ön által fordított nagyhirű művét, s melyet, mihelyt szabad időm lesz, bizonyára a legnagyobb érdekeltséggel fogok végig és végig olvasni — a leghálásabban megköszöni

Budapest, áug. 27. 1892

igaz tisztelője

Gajzágó Salamon.

II.

Kedves, drága Barátom!

Chorenei fordítását hazafiságod gyöngyének kell tekintenem; oly szívesen ereszkedtem e tudományos labirint szövevényes útjaiba... és csak azt sajnáltam: miért közelg az est, mely abból kiszólit. Akkor is, mikor elhagytam, mint az evangéliumot meg kelle csókolnom; hisz hajdani honunk áldozatoltára előtt állva csak is imádattal emlékeztem arra, a mi ma csak nagyszerű rom. Köszönöm munkásságod e gránát-almáját; minden szó egy-egy keleti gyöngy, éltető hazsis. Légy áldva és dicsőítve minden század által!

Erzsébetváros, áug. 28. 1892

szerető, tisztelő barátod

Ávedik Lukács.

III.

Ez a talpraesett tárczaczik a »Magyar Állam« okt. 9. (231—10075) számában jelent meg:

A gazdag örmény történetirodalom terén és annak tiszta derűs egén, Kelet sötét multját mélyen bevilágító hatalmas fároszként — közel egymáshoz két, fenséges fényárban uszó csillag ragyogtatja immár évszázadok óta majdnem észrevétlenül, dicsfényben tündöklő sugarait: Kátinai Már Ibász, az örmények legelső krónikása és Chorenei Mózes, az örmény történetírás »Herodot•ja

Ez utóbbinak méltán híres, klasszikus történetírói tollal megírt remekműve: »Nagy-Örményország története« fekszik előttünk, melyet a magyar irodalomba Szongott Kristóf, a szamosújvári örm. kath. gym. mély tudományú tanára s a korrekt kath. irányú »Armenia« cz. havi folyóirat hazafias, lelkes, buzgó, fáradhatatlanul tevékeny szerkesztője ültetett át.

»Nagy-Örményország története« tudtunkkal legelső történeti mű, a mi a gazdag örmény irodalomból a derék fordító szivességéből hozzánk eljutott.

A lelkesedés és csodálat különös nemével, mondhatni odaadó áhitattal olvastuk e rendkívül érdekes, a maga nemében majdnem páratlanul álló munkát, melynek minden egyes lapján, minden egyes során oly harmonikus összhangban ömlik végig az a sajátosságos, keleties, édes bűbáj, az a keresetlen, tiszta, könnyed előadás s az a mély, igaz, benső vallásosság, mely a munkát oly szépen jellemzi, s melylyel a tudós szerző méltán magára vonta és kiérdemelte a művelt világirodalom általános tiszteletét, csodálatát, bámulatát.

Annyi eleganciával, oly tiszta, szinte elbűvölő nyelvezettel, a kifejezések ama nyájas, előkelő méltóságával, oly választékos, ékes irálylyal, a minővel Chorenei irt, nem a Kr. u. ötödik században — melyben e klasszikus mű megteremtett — de még napjainkban is érdem volna irni. Ő nemcsak a klasszikus örmény történetírás korszakalkotó megteremtője, hanem egyszersmind a világirodalomban is számottevő, tisztessen kimagasló alak, kit ilyenek tekintettek Európa legműveltebb nemzeteinek tudósai is, különbség nélkül majdnem valamennyien, kik mintegy válltelve siettek vele behatóan foglalkozni és művét nemzeti nyelvökre átfordítani.

Maga Horváth István, legkitünőbb történettudósunk is különös becsben tartotta Choreneit és szívesen adott Bécsben egy különben gyöngé latin fordításért oly árt, mit ma kevés munkáért fizetnek. »E ritka könyvet — írja Horváth — én Bécsben 50 pengő forinton szereztem meg a nem rég meghalt Haselmayer könyvkereskedőtől és nem egyszer használtam történeti értekezéseimben; közel ötven év lefolyta alatt csak két példány fordult elő Bécsben és mind a kettő magyar kezébe került.«¹⁾

Chorenei munkája az örmény tradíció és monda levéltára s az örmény nemesség igazi aranykönyve. Benne hangyaszorgalommal összegyűjtve találjuk a vallásához odaadólag, lelkes buzgalommal ragaszkodó, a hazáját rendületlenül, hiven szerető, a családjáért önfeláldozó, munkás örmények történetére vonatkozó legsebb részleteket.

Röviden, de érthetően örökíti meg az eseményeket, igazságosan, részreahajthatlanul ítél a történetek fölött, elhagyja vagy csak röviden jelezi a fölöslegest, de annál bővebben és kimerítőbben szól arról, mi nemzete életében mélyebb nyomokat hagyott. Ugy beszéli el a multak tradícióit, amint azok szájról-szájra jártak s a mint ő maga is hallotta közvetlenül vagy közvetve, de szeliden, óva inti lángolóan szerető nemzetét, hogy azokat, mik e tradíciókban mesések, vagy a ker. vallással meg nem egyezők, úgy tekintsék, mint a történet előtti idők istentelen, sötét korszakának korcs, pogány szüleményeit.

Mintha csak most, előttünk folynának le a történeti események, oly szemléltető, kézzel fogható alakban adja elő azokat.

¹⁾ L. Tud. gyűjt. 12 évi foly. VII. fizet.

Chorenei műve a legrégebbi mű, mi a Szentírás után keletről hozzánk jött. Munkájának minden szava a vallásos meggyőződés igazi lenyomata. Szerette hazáját és vallását azzal az igazi, benső áhitattal és lelkesedéssel, azzal a törhetetlen, tántoríthatatlan példás ragaszkodás- és odaadással, mi ma is oly szép jellemvonása e haza becsülettel szorgalmas, vallásos és hazafias örmény polgárainak.

Az eseményekben a gondviselő Isten láthatatlanul működő áldó kezét látja, a balsorsban Isten ujját, büntetését, melylyel öntudatra akarja ébreszteni a nemzetet, ha ez — önmagáról megfedkezve — letért az ösvényről, melyet édes mindnyájunknak a fölötünk kegyesen örökös égi Atya jelölt ki.

Lelkesedéssel szól a nagy idők nagy férfairól, emlékeiket szívesen idézi fel, bámulja munkásságukat, a jövőre szóló hatalmas alkotásukat s papi ajkai áldást rebegnek a földi pályájukat méltóan befutott nemzetének nagy fejedelmei fölött; — de megvetéssel, mintegy számalommal emlékezik meg szeretett hazájának gyöngéfiaról, tragikus sorsukat és erkölcsi bukásukat Isten verésének tudja be, életüket intő például állítva nemzete elé!

Ő történetében nevelve oktatja és oktatva neveli nemzete ifjait; nemcsak történész és főpap, hanem egyszersmind szigorú, részrehajlatlan bíró, nemzetének igazságos erkölcsanítója.

Chorenei munkája három könyvből áll, melyekben a keleti örmények történetén kívül a világ- és egyháztörténetre vonatkozó több haszonnal felhasználható érdekes adat- és eseményre történik vonatkozás.

Az első könyv magában foglalja az örmények történetét a legrégebbi időktől a történelmi középkorig. A mű Pákráduni Izsák fejedelem üdvözlésével kezdődik, a kinek kérésére fogott Chorenei e nagy munka megírásához. Aztán előadja az örmények eredetét a régi görög kodexekben fölaltalt jegyzetek után Ádámtól a szerző koráig, ismerteti az akkori idők műveltségi viszonyait, tisztázza a tudósoknak az emberiség eredete- és a vizözönre vonatkozó nézet- és véleményeltéréseit, érdekesen szól Noéről, ennek fiai Szem-, Khám- és Jáfetról, a nemzetségekről, különösen Háikról, Jáfet ivadékáról, kitől az örmények eredetüket vezék; előadja mindazt, mit az idegen régiségbuvárok a hagyományok gazdag mezejéről az örmények multjára vonatkozólag összegyűjtöttek, majd áttér a híres Kátinai Már Ibász, legelső örmény krónikás munkájára, melyből az ősidőkre vonatkozó legszebb részleteket veszi föl.

Munkájának e része a gazdag örmény mondanakör valóságos levéltára.

Részletesen és rendkívül érdekesen szól Háik, Bel és Semiramis viselt dolgairól, azzal a kedves, elbűvölő irálylyal, aminőben oly gazdagok valának a keletiek lelkes írói majdnem mindnyájan. Lelkesedéssel, a büszkeség bizonyos nemével emlékezik meg Bárujrról, nemzetének legelső koronás fejedelméről, kinek uralko-

dásával behatóan, szívesen foglalkozik. Majd áttér a perzsák történetére, szól Cyrus, Astyages, a perzsák hatalmáról, előszámlálja a királyi nemzetségeket, fölemlíti a trójai háborút — a források gondos megjelölésével, a honnan adatait meríté.

Munkájának e könyve a világtörténet legszebb mozzanatait örökíti meg. Benne följegyezve találjuk az örmények változatos, gazdag történetére vonatkozó legapróbb részleteket, a szebbnél szebb, rendkívül érdekes tradíciókat, melyeknek nagyrészt a nívói híres levéltárból az örmények halhatatlan krónikása: Kátinai Már Ibász gyűjtött egybe.

A második könyv magában foglalja az örmény történelem középkorát Nagy Tiridátig, az örmények szt. fejedelmeig. E könyv, mely eme rendkívül becses műnek legérdekesebb részét képezi, gyönyörű vonásokban ecseteli a híres örmény Arsacida uralkodó-család eseményekben gazdag s változatos életét.

Nincs esemény, avagy a világtörténelem színpadán az, e gazdag korban lefolyt történeti mozzanat, miről a tudós szerző ne tenne említést. Mintha nem is profán, hanem egyháztörténeti munka volna, annyi benne a vallásos reflexió, utalás. Mennyi lelkesedéssel, minő szent áhitattal beszél az idők teljéről, midőn megszületett Jézus Krisztus, az emberiség Megváltója, az isteni Üdvözítő, ki kiragadá a szegény, szenvedő emberiséget a pogányság durva sötétségéből és visszaadá őt édes mindnyájunk igaz Istenének!

Ajánljuk e részletet megszivlelésül a mai modern, istentelen liberalisták figyelmébe, hadd tanulják meg az ősz Choreneitől azt, mit szívéből az erkölcstelen liberális áram rég kiszakított: a kereszténység megdönthetetlen, örök igazságait!

E korban bontakozik ki a vallásosságáról méltóan híres örmény nemzet a pogányság, durva mezéből és fölveszi az egyedül üdvözítő krisztusi tant, mely két epochális férfúval, az örmények örök büszkeségével ajándékozza meg e nemzetet. E két férfú: Világosító szt. Gergely, az örmények apostola és nagy Tiridát, az örmények szent királya, kiknek életét remek, klasszikus történetírói tollal örökíti meg a tudós szerző.

Mily szépen, mennyi lelkesedéssel, minő eleganciával, mondhatni ihlettséggel írja le a nagy tudományú Chorenei az isteni Megváltó életét és az ő életében az örmény nemzet történetében lefolyt eseményeket — azt megközelítőleg bár jellemezni — érezzük — fölülmulja erőinket. Itt emelkedik ki Chorenei történetírói egyénisége az ő teljes nagyságában és tiszteletet, szinte bámulatot gerjesztő magas méltóságában.

Érdekességénél fogva álljon itt az ő becses művéből a következő két fontos levél:

Ábgár levele az Üdvözítő Jézus Krisztushoz.

»Ábgár, Ársám fia, az ország fejedelme, Jézusnak, az Üdvözítő-és Jóltevőnek, ki a zsidók országában megjelent, üdvözetlet!

Hallottam rólad és gyógyításaidról, a melyeket kezeid gyökerek és orvosság nélkül végzik: mert — mint mondják — a vakoknak adsz látást, a sántáknak járást, a bélpoklosokat megtisztítod, a tisztátalan szellemeket kiűzöd, meggyógyítod azokat, kik bármely tartós betegségtől kinoztatnak, sőt még a halottakat is feltámasztod. Mivel mindezeket rólad hallottam, e két okoskodás egyikét vettem fejembe: hogy vagy Isten vagy és az égből szállván le cselekszed ezeket; vagy az Isten Fia vagy és míveled ezt. Azért irtam neked és kértelek téged, hogy fáradj és jöjj hozzám és gyógyítsd meg betegségemet, melyben szenvedek. Azt is hallottam, hogy a zsidók ellened zugolodnak és téged kinozni akarnak. De van nekem egy kicsiny, szép városom, ez elég nagy kettőnk részére.»

*Ábgar levelére felelet, melyet az Üdvözítő parancsából
Tamás apostol irt.*

„Boldog az, ki hisz bennem, anélkül, hogy látott volna engem; mert rólam ez van írva, hogy: Azok, kik látnak engem, nem fognak bennem hinni, és azok, kik engem nem látnak, hinni és élni fognak. Arra nézve, a mit nekem irtál, hogy menjek el hozzád (ez válaszolom): itt mindazt teljesítenem kell, a miért küldtetem. Ha én azt teljesítendtettem, felmegyek ahhoz, ki engem küldött. És ha majd felmenendtettem, tanítványaim közül innen egyet el fogok küldeni, hogy az fájdalmaidat gyógyítsa meg, és neked és azoknak, kik veled vannak, életet adjon.»

A harmadik könyv Nagy-Örményország történetének befejező része. E könyv Tiridáttól egészen az Arsacida nemzetségnek a tróntól és szent Gergely utódainak a papságból való eltávoztatásáig terjedő eseményeket tárgyalja. Szerző művének e részében a már kereszténynyé lett kilyálság történetét örökíti meg; előadja az uralkodó családban beállott pártvillongásokat, élénk vonásokkal ecseteli nemzete valláserkölcsi viszonyait, lelkesedéssel írja le az örmény betűk feltalálásának érdekes előzményeit s fájdalommal emlékezik meg nemzete későbbi viszontagságairól, a lábrakapott cselszövények, a feldult béke- és rendről, majd áttér a saját nevelése és kiképeztetésére.

Aztán szól nemzetének általános valláserkölcsi hanyatlásáról, s a midőn azon ponthoz ér, hol ecsetelnie kell ama keserű pillanatok, a midőn a dicső Arsacida uralkodónáz a tróntól, Világosító szent Gergely nemzetsége pedig a patriarkhaságtól fosztatik meg, nagy művét nemzete gyöngesége és hanyatlása fölötti mély fájdalmában a következő kesergő szavakkal fejezi be: »Siratlak Örményország, siratlak egész éjszak legnagyobb birodalma, mert elvétellett királyod és főpapod, tanácsadód és tanítód. Felzavartott a béke, s a rendtelenség vert gyökeret; az igazhitűség megintott és a máshitűséget megszilárdította a tudatlanság. Sajnálak téged Örményország egyháza, melynek ékes szentéye elhomályo-

lyosult, mert megfosztattál derék pásztorod- és ennek pásztorársától. Nem látom többé szellemi nyájadat a zöld réten s a béke vize mellett legelni és az akolban összegyűlve védekezni a farkasok ellen, mert el van az széledve a pusztában.«...»

Fordító szépen, igazán sikerrel oldotta meg a magára vállalt nehéz feladatot. Irodalmunkba ültetni egy nagyobb szabású munkát az eredeti örmény nyelvből, mely már évszázadokkal, közel másfél ezredév előtt a klasszicitás magaslatán állott — valóban nem könnyű feladat. S ha fordító mindazáltal képes volt e választékos irányú íróval oly dicséretes eredménnyel megmérkőzni s elhárítani az útjába gördült nehéz akadályokat, ennek magyarázatát ama körülményben találjuk, minek a lelkes fordító e kedves szavakban ad találó kifejezést: »Én — ugymond — az anyatejjel szívtam be az örmény és magyar nyelvet; azért anyanyelvemből az örményből fordítottam anyanyelvemre a magyarra!«

Valamint a szerkesztésében megjelenő »Armenia« cz. derék havi folyóirat minden egyes számait — melyeknek Ausztrália kivételével mind a négy világrész főbb helyein vannak már olvasói — úgy e fordítást is a tiszta magyarság, a könnyed, gördülékeny, nem erőszakolt stílus, a keresetlen, egyszerűen szép, könnyen érthető, folyékony clóadás és nyelvezet teszi élvezhetővé.

A fordító nem kimélt sem fáradságot sem anyagi áldozatot. A szépen, elegánsan, a finom chamoire papíron, a könyvpiacson is számottevő, a szerző patriárkális képével diszített, tisztán olvasható, mediaevel betűkkel nyomtatott, husz nagynyolczad ivre terjedő mű — melynek minden tekintetben egy fővárosi intézetnek is diszére való kiállítása a szamosújvári szépen felszerelt és berendezett »Aurora« könyvnyomda szorgalmas birtokosának nyújt elismerő babérokat — a lehető legolcsóbbra, egy forintra van szabva, hogy mindenki megszerezhesse magának.

Rendkívül érdekessé és becsessé teszik a munkát a szöveg alatti fontos jegyzetek, melyek fordítónak gazdag olvasottságáról, széles ismeretköréről tesznek tanúságot, s melyek nagyban emelik a munka belbecsét és használhatóságát.

Szívünkéből gratulálunk a tudós és buzgó fordítónak a fordítás és kiállítás sikereért s a művet melegen ajánljuk a történetkedvelők s egy lelkes s vallásos és hazafias nemzet eseményekben gazdag multjáért lelkesülni tudó magyar olvasóközönség szíves figyelmébe s főleg most a millennium küszöbén, mert a munkában a magyarok őseleire vonatkozó nem egy érdekes adat foglaltatik, melyeket hazánk ezredéves történetének megírója haszonnal értékesíthet.

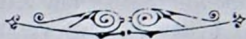
Oncs József.

IV.

Magyar fordításban adjuk a »Pester Lloyd« becses ismertetését, mely esti lapjának 229. számában (okt. 7. 1892) jelent meg:

Chorenei ismeretes Nagy-Örményország története, mely az ó- és középkor határidőszakából fenmaradt történeti emlékek egyik legerdekesebbje — megjelent magyar fordításban. Chorenei, ki a Krisztus után következett ötödik századból ered, nem száraz krónika, mint a milyenek kortársainak művei, hanem magas történelmi és irodalmi szellemet árul el. A fordítás jeles, a számos tudományos és felvilágosító jegyzet csak még növeli a munka becsét.

Kisebb közlemények

A párisi örmények és kérvényük. A »Le XIX. Siecle« című lapban a következőket olvassuk: »A párisi örmény kolónia kérvényt adott be a kormányhoz, hogy az »Engesztelődés« kápolnáját (chapelle Expiatoire) adja nekik: itt szeretnék isteni tiszteletöket tartani. A kolónia e tárgyban a konstantinápolyi konsul Chambonhoz is fordult és a többek közt azt mondja iratában: »Hogysen lerontsák, inkább adják nekünk; úgy sem fogná ezután régi »Engesztelődés« nevét viselni; mert mi azt Világosító Szt.-Gergely, az örmény egyház védszentjének tiszteletére szenteltetnök fel.« Úgy halljuk, hogy Chambon a kérvényt meleg ajánlattal már átküldötte külügyminiszterünkhöz. És mi hisszük, hogy a kormány tekintetbe véve azt a buzgóságot, mit az örmények Keleten a francia nyelv és eszmék védelmében és terjesztésében kifejtének, könnyen oda fogja ezt a kápolnát nekik adni, a mint ezelőtt a katolikus görögöknek adta a saint-julienne-i és chéphdinoknak a medis-i kápolnát. — Itt nem egy ízben történtek már zavargások, melyeknek véget vehetne a kormány, ha a kápolnát, mely 1763-ig temetőül szolgált, az örményeknek adná. A nagy forradalom idejében ismét megnyitották e temetőt és itt temettetett el Danton, XVI. Lajos, Egalite Fülöp, Robespier, Hebert, Maria-Antoniette. E hely az ország birtokába ment át; XVIII. Lajos e helyet, hol fivére volt eltemetve, megvette és itt »Engesztelődés« név alatt kápolnát építtetett. Az 1830-iki forradalom után a király birtokai nemzeti birtokokká lettek és tehát rendelkezhetik a kápolnával a kormány belátása szerint a nélkül, hogy ahhoz a párisi polgármesternek vagy egyeseknek szava lenne.« — A párisi »Eclair« című lap is hosszú cikkben tárgyalja e kérdést, mely — a többek közt azt mondja, hogy az örmény kath. patriarkha képviselője Gámáregian Krikor, ki Párisban van, minden követ megmozdít, hogy az »Engesztelődés« ká-

polnája az örmény katolikusoknak, kik eddig róm. kath. templomban jártak — adassék. Párisban jelenleg mintegy 500 kath. örmény van, kik közül 100 tanuló. Ez a kápolna, ha átadatik, az »Eclair« szerint »Örmény kápolna« nevet fog viselni.

Pátkánián Ráfáel temetése. Szept. 5-én reggel ment végbe Pátkánián, az örmény nemzet nagy költőjének (Kámár-Kháthibá) temetése. Az elhunyt lakásán gyültek össze a rokonok és jó barátok; 10 óraker a város (Nor-Náchicseván) jelentékeny férfiai, és a különböző osztályokhoz tartozó egyének, valamint asszonyok, leányok is úgy elfoglalták a tért az utczában, hogy a halotthoz bejutni nem lehetett. Bent a házban a koporsó körül a polgárnagy, tisztviselők, orvosok, jogászok, tanárok, tanítónök... 11 óraker a testet kézből (rudakon) a Világosító Szt.-Gergely templomába vitték, hol előbb lelkéért szt. misét mondtak, azután Zarifján nevű főpap igen sikerült beszédben szólott a nemzet nagy veszteségéről... Most kivitték a testet és a fényképész lefényképezte; azután a gyászmenet a »szent kereszt« (Szurp Chácsh) nevű zárda felé indult; három óraker érkeztek ide, hol több beszédet tartattak: elmondották, hogy miként élesztették halhatatlan dalai, melyek szabadságot hirdettek, a hazafiúi érzést az örmények sziveiben. Felékesítették a sirt különféle virágokkal; tettek reá koszorút is eget. Azután felolvasta a polgárnagy azokat a távirati részvétnyilatkozatokat, mik oly nagy számmal érkeztek. -- Különben az öt világrészben elszórtan élő azon örmények, kik olvasták Kámár Kháthibá verseit, lélekben mind jelen voltak a temetésen!

A perzsa-örmény háborúk idejében az örmény hadak fővezére: a hős Vártán Mámigonián volt; kinek a keresztény vallás és az örmény nemzet léteért vívott harczai, a magyar történelemből Hunyadi Jánosnak, a törökök ellen tanusított küzdelmeihez hasonlíthatók leginkább. A közelebről elhunyt nagy nemzeti költő: Pátkánián Ráfáel egy nagyobb költeményben örökíté meg a hős Vártán vezér emlékét, (»Mámigonián Vártán halála« czim alatt,) melyből a lapunk élén bemutatott dal egy töredék csupán, -- de magában véve is oly szép, befejezett egészet képez, mely (kivált ily művészileg sikerült fordításban) az örmény költészet egyik legértékesebb gyöngyének tűnik fel!...

Örmény áldomás Budapesten. Nem tudunk esetet arra, hogy a magyar fővárosnak egy nyilvános társaskörében örmény pohárköszöntés hangzott volna fel. Azért kellemes meglepetéssel olvastuk egy budapesti lapban, hogy az »Otthon« írói és hírlapírói körnek egyik közelebről tartott estélyén, a társas vacsora alkalmával örmény felköszöntő is volt. Ez alkalommal kilencz nyelven tartottak toasztot; úgymint magyarul, francziául, angolul, lengyelül, örményül, olaszul, németül, törökül és volapükül (az új világnyelven). Rákosy Viktor, a »Budapesti Hírlap« humoros tárcaírója kezdte magyar nyelven, — az örmény áldomást pedig la-

punk derék, armeniai születésű dolgozótársa: Cselingárián Jakab, a Budapesten megtelepült orosz nyelvemester és hírlapíró tartotta.

Irodalom és művészet.

Liszt Ferencz tanítványa. Liszt-nek az országos zeneakadémiában volt kitünő tanítványa: Dr. Kádbébo Ferenczné, Simay Rozália, kinek művészi zongora-játékában Budapest, Kolozsvár, Brassó, Fogaras és Szamosújvár közönségének is többször volt alkalma gyönyörködni, — legutóbb a székely fővárosban Marosvásárhelyen aratta elragadó művészetének babérjait; hol közelebről — a szegény tanulókat segélyező egyesület javára — rendezett hangversenyen nagy sikerrel és köztetszés mellett működött közre. Marosvásárhely diszes közönsége is ez alkalommal az elismerésnek számos kitüntető jeleivel halmozta el a jeles zongoraművésznőt, — városunk ünnepelt szülöttjét, — Liszt egykori kedvelt tanítványát.

Ájvázovszki képei. Értesülésünk szerint ez a hírneves örmény festő ki fogja állítani képeit a chikagoi kiállításon, a hova ő maga is személyesen elmegy.

Közgazdasági élet.

Kereskedelmünk Algirban. Az algiri osztrák-magyar főkonzul jelentéséből kitűnik, hogy melyek volnának azon gazdasági cikkek, melyeknek kereskedelmi piacot lehetne teremteni az osztrák-afrikai partokon, nevezetesen Algirban. A magyarhoni cikkekből leginkább kiemeli a lisztet, fát (dongát), szeszt, bort, fából készült butorokat, babot, burgonyát, különösen pedig a vaját, melyből évről-évre mind nagyobb mérvű a szükséglet — és ezidőszerint Franciaorságból (melynek Algeria tudvalevőleg egyik kolóniáját képezi), valamint a svájcz köztársaságból látják el az ottani piacot; mely államok kedvező üzletet is csinálnak áruikkal. Így péld. egy kilogramm jó minőségű vaj ára Algirban: 1 frt 44 kr.

A philippopolisi kiállítás. A Sophiában megjelenő »La Bulgarie« című lap e kiállításról részletes tudósításokat közöl; minket a következő részletek érdekelnek: »A szultán drágakőárusa: Cshëbukdeán, kiállított drágakövekkel diszitett arany és ezüstpipákat, melyekre Ferdinand fejedelem és Stambulov képei vannak metszve. Cshëbukdsián, ki drágaköveit Konstantinápolyban két helyiségben árulja — páratlan, csinos ipartárgyai itt is általános hírnévre érdemesültek. — Sokan nézik Khárágeozján szép len- és aranszállal áttört szöveteit is. — Egy más konstantinápolyi iparos: Pepeján Melik asztalos munkáiból több tárgyat maga a fejedelem is vett.

— Meg kell emlékezni a smyrnai Hárencz asszony különböző színű szalakból készített képéről, mi az Ozmán-ház alapítóját: Ozmán szultánt ábrázolja. — Magára vonja a látogató figyelmét Szerábián Péter igen szép képe, mely a Sophia-templom romjait ábrázolja. Ezekből látszik, hogy a török osztály legjelentékenyebb kiállítói — mind örmények.

Az ipar fejlesztése. A székelyföld iparának előmozdítása és fejlesztése érdekében Lukács Béla kereskedelmi miniszter által tett előkészítő intézkedéseket, a hazai közgazdasági érdekek és a székely-kivándorlás meggátlása tekintetéből is a legösszintébb hazafiúi örömmel üdvözölhetjük, — s legfőleg azt kell még ohajtanunk, hogy ugyanazon helyes eszközök (nevezetesen az iparfejlesztő bizottságok) az erdélyi részek többi területén is alkalmazást nyernének; mert tudvalevőleg az ipari viszonyok általános kedvezőtlenége mellett, egész Erdélyre nézve szüksége forog fenn annak, hogy a honi ipar állami támogatást nyerjen; s a különböző, helyi viszonyokhoz képest esetleg újabb iparágak is honosíttassanak meg.

Mi újság az örmény világban?

Az új kátholikosz. A czár a folyó évi május 14-én Ecsmiádzinben tartott kátholikosz választás alkalmával a két legtöbb szavazatot nyert kátholikosz-jelölt közül az elsőt Krimián (Hájrig) Mégérdicsot, ki Izmirlián 49 szavazatával szemben, 72 szavazatot kapott — erősítette meg a kátholikoszi méltóságban. Az új kátholikosz elejébe, ki Jeruzsálemből jön, az ecsmiádzini synodus Szetrágián Aristaces püspököt és Der-Krikoreáncz Váhán vártábédot küldötte; ezekhez csatlakozott az orosz kormány küldöttje: a kaukazusi hadsereg egyik kitünő tábornoka, az örmény Khismiseáncz egy testőrrel. — Párisból Luszoneán Guido örmény herceg és fia Levon bey, Krimeán Hájrignak kátholikoszszá lett kinevezése alkalmából Jeruzsálemben a következő táviratot küldötték: »Midőn Isten önt az apostoli székre emelte, fényes erényeit és érdemeit koszoruzta meg: ezért a nemzettel együtt mi is örvedünk. Fogadja tiszteletteljes nagyrabecsülésünket és forró üdvözlünket. A Luszoneán hercegeket.« A kátholikosz, ki eddig a szentföldön tartzkodott, hir szerint Triesten át, s így az osztrák-magyar monarchia területén, illetve Budapesten keresztül fog Szentpétervárra utazni, hogy a czárnál első kihallgatásra jelentkezék. Krimián kiváló főpapja volt eddig is a keleti örmény egyháznak, ki semmiesetre sem fogja magát eszközül felhasználtatni az orosz kormány nemzetellenes céljaira.

A „Méság“ című tifliszi örmény lap kuriosum gyanánt tesz említést arról, hogy a magyar hírlapok Budapesten a kholera miatt »fertőtlenítve« jelennek meg.

